

HONORÉ DE BALZAC

İKİ YENİ GELİNİN
ANILARI

Çeviri: ATAÇ

HONORÉ DE BALZAC
İKİ YENİ GELİNİN
ANILARI

Can Klasik

İki Yeni Gelinin Anıları, Honoré de Balzac

Fransızca aslınan çeviren: Ataç

Mémoires de deux jeunes mariées

© 1983, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1983

4. basım: Nisan 2020

Bu kitabın 4. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Yıldız Mücellit Matbaacılık ve Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.

Maltepe Mah., Gümüşsuyu Cad., Dalgıç Çarşısı, No: 3/4

Zeytinburnu/İstanbul

Sertifika No: 46025

ISBN 978-975-07-3600-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750736001

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HONORÉ DE BALZAC
İKİ YENİ GELİNİN
ANILARI

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Ataç

Honoré de Balzac'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Vadideki Zambak, 1990

Goriot Baba, 2000

Eugénie Grandet, 2001

HONORÉ DE BALZAC, 1799'da Fransa'nın Tours kentinde doğdu. Taşralı bir aileden geliyordu. Kendi adıyla yayımlanan ilk yapıtı *Köylü İsyanı* tarihsel bir romandı. 1829-1830 yıllarında taşra yaşamına yönelen *Tours Papazı* ve *Eugénie Grandet* gibi romanlarının ardından, 1834 yılı Balzac'ın yaşamında bir dönüm noktası oldu. Yapıtlarını büyük bir bütün oluşturacak biçimde üç grupta tasarladı: İnsan yaşamını ve toplumu yöneten ilkeleri ele alan "Çözümleyici İncelemeler"; insan eylemini belirleyen nedenleri ortaya koyan "Felsefi İncelemeler"; bu nedenlerin sonuçlarını gösteren "Töre İncelemeleri". 1834'te yayımlanan *Goriot Baba*, sonradan gerçekçilik akımının başyapıtı sayılacaktı. Balzac, bu yapıtlarının tümüne Dante'yi anıştıran bir başlık koydu: *İnsanlık Komedyası*. 1850'de Paris'te ölen Balzac, ardında 85'i tamamlanmış, 50'si taslak halinde kalmış romanlar ve iki bini aşkın roman karakteri bıraktı.

NURULLAH ATAÇ, 1898'de Beylerbeyi'nde doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra eğitimine İsviçre'de devam etti. 1919'da Türkiye'ye döndü, İstanbul Üniversitesi'nde edebiyat derslerini izledi. Dışarıdan sınavlara girerek Fransızca öğretmeni oldu, çeşitli liselerde ders verdi. 1944-1945 arasında Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde yayın şefliği yaptı. Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurduğu Terçüme Bürosu'nda çalıştı ve dünya edebiyatından klasik yapıtları Türkçe'ye kazandırdı. Bu büronun yayın organı olan *Terçüme* dergisinde

eleştiri, deneme ve çeviriler yayımladı. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı evirmeni olan Ataç emekliye ayrılana kadar bu görevi sürdürdü. Türk Dil Kurumu'nda yayın kolu başkanı oldu ve 1957'deki ölümüne kadar bu iki görevi bir arada yürüttü. Edebiyat yaşantısına şair olarak başlayan, daha sonra yalnızca deneme ve eleştiri türlerinde ürün veren Ataç, Türkiye'deki edebiyat çevresinin en önemli kalemlerinden biri olmuştur. Usta bir çevirmen olan yazar, arı Türkçenin başlıca savunucularından biri olmuş, dilin sadeleşmesi ve özleşmesi için savaş vermiştir.

Georges* Sand'a

Sevgili Georges, bu yazı, o sihirli yansımasını bu kitabın üzerine saçacak olan adınızın parlaklığına hiçbir şey ekleyemez; bunu bir şeyler bekleyerek ya da alçakgönüllülük göstermek için söylemiyorum. Ben bunu, yolculuklarımız ve ayrılıklarımız boyunca, çalışmalarımızın ve insanların kötülüğüne rağmen aramızda devam eden gerçek dostluğun bir kanıtı olarak sunmak istiyorum. Kuşkusuz bu duygum hiçbir zaman değişmeyecek. Kitaplarıma eşlik eden dost isimler kervanının bana verdiği zevkle çalışmalarımın çokluğunun yaşattığı sıkıntı birbirine karışıyor; çünkü bu çalışmalar sancısız geçmiyor. En basitinden, verimliliğimi bir tehdit olarak görerek beni suçlayan dostlar var; sanki karşımdaki dünya çok daha verimli değilmiş gibi? Georges, ilerde bir gün, yıkılmış edebiyatlar antikacısı, bu kervanda sadece büyük isimler, asil kalpler, kutsal ve saf dostluklar ve bu yüzyılın parlak isimlerini bulsa çok güzel olmaz mıydı? Her zaman için tartışmaya açık olan başarıdan çok, gerçekliği kesin olan bu mutluluk dolayısıyla daha büyük bir gurur duymaz mıydım? Burada yaptığım gibi, –sizi iyi tanıyan biri için– size dostunuzum, diyebilmek bir mutluluk değil mi?

Dostunuz de Balzac
Paris, Haziran 1840

* Sand, önadını "s" harfini kullanmadan daima "George" şeklinde yazmışsa da biz burada, Balzac'ın da düzeltmediği Furne baskısının imlasına sadık kalıyoruz.

Birinci bölüm

I

Louise de Chaulieu'den Matmazel Renée de Maucombe'a

Paris, Eylül

Sevgili maralım,

Bak, işte ben de oradan kurtuldum! Hani bana, Blois'ya sürekli mektuplar göndereceğini vaat etmiştin? İşte sana ilk mektubumu yine ben gönderiyorum. O güzelim kara gözlerin ilk cümleme takıldı kaldı, değil mi? Başını kaldır da sonrasını dinle: Sana ilk aşkımlı anlatacak mektubumu alınca asıl o zaman şaşıracaksın...

İlk aşk... Hep "ilk aşk" der dururlar; demek bir ikincisi de olurmuş! Sen şimdi bana: "Sus! Sus da manastırdan nasıl çıkabildin, rahibe olmaktan nasıl kurtuldun, önce orasını anlat," diyeceksin. Karmelit manastırında neler olup bittiğine sen ne bakarsın? Benim kurtulmam, bir mucize gibi görünse bile, yine de doğal değil mi? Ürkmüş bir ruhun çığırışları en sonunda, aman bilmez düzenin buyurularından da üstün çıktı, işte o kadar. Benim üzüntüden eriyip ölmeme içi götürmeyen halam, hastalığıma biricik deva diye rahibeliği gösteren annemi ne yaptı ne etti yola getirdi. Sen gittikten sonra ben karasevdalıya dönmüşüm; bir an önce kurtulmam da o yüzden oldu.

Şimdi Paris'teyim meleğim; bu mutluluğu da sana borçluyum. Renée'ciğim, sensiz kaldığım günkü halimi görseydin, bu kadar genç bir yürekte o kadar derin duy-

gular uyandırabildiğin için göğsün kabarırdı. Bir arada o kadar hayaller kurduk, kanatlarımızı birlikte o kadar çırptık, o kadar birlikte yaşadık ki, öyle sanırım, ruhlarmız kaynaştı birbirine; hani Macarlı iki kız kardeş varmış, Mösyö Beauvisage¹ bize ölümlerini anlatmıştı, işte onların bedenleri gibi. Mösyö Beauvisage da nereden aklıma geldi. Adı nerede, yüzü nerede!.. Kız okullarına hekim etmek için biçilmiş kaftan!..

Sen de kardeşçiğinle birlikte hasta olmadın mı? Öyle üzölmüş, öyle mutsuz olmuştum ki, aramızdaki bağları birer birer anmaktan başka bir şey yapamıyordum; hasret onları birer birer kıracak, sana beni unutturacak diyordum, eşini kaybetmiş bir kumru gibi hayattan tiksindim, ölmekte bir tat buldum da tatlı tatlı ölüyordum. Bir yandan da rahibe olmak korkusu... Hem Matmazel de La Vallière'in² önceki hayatını yaşamadan, yanımda Renéem olmadan rahibe olmak! Bu bir hastalık, hem de öldürücü bir hastalık değil de nedir?

Bir Karmelit rahibesi, günün, gecenin herhangi bir saatinde ne yapar, ne eder, biliriz. Biz, her saati birbirinin tıpkısı bir görev, bir dua, bir iş getiren o tekdüze hayatı, insana çevresindeki eşyanın olması ile olmamasını bir tutturan o tüyler ürpertici hayatı kendimiz için her ânında başka bir tat bulunan bir hayat haline getirmiştik. Hiçbir sınır tanımadan neler neler düşünmez; neler neler kurmazdık! Hayal bize bütün ülkelerini açmıştı; kimi sen, kimi ben birbirimiz için kanatlı bir at olurduk; en uyanığımız ötekini uyandırırđı, sonra o delişmen ruhlarmız bize yasak edilmez bu âlemi istedikleri gibi baştan başa dolaşırlardı. Ermişlerin hayatı bile bize, en gizli

1. (Fr.) Bay Güzelyüz. (Ç.N.)

2. XIV.Louis'nin gözdelelerinden Matmazel de La Vallière, hayatının son yıllarını rahibe olarak bir Karmelit manastırında geçirmiştir.

şeyleri anlamamız için yardım ederdi. Yanımda senin o şefkatli, tatlı varlığını duyamadığım gün ben de herhangi bir Karmelit gibi oldum, yani bir yeni zaman Danaid'i¹; dipsiz bir fıçıyı doldurmaya değil, belki bir gün dolu çıkar umuduyla her gün, ne olduğu anlaşılmasın bir kuyudan boş bir kova çekmeye mahkûm bir kadın. Halam, bizim kendi kendimize olan hayatımızı fark etmemiş. O, iki dönümlük manastırını göklerde bir âlem gibi görmeye alışık olduğundan benim hayattan ne diye bezdiğimi bir türlü anlayamıyordu. Bu yaştaki kızların rahibe olabilmesi için ruhlarında ya eşsiz bir yalınlık (yok bizde o, maralcığım!) ya da halamı ulu bir insan haline getiren özveri ateşinin bulunması gerektir. Halam kendini, pek sevdiği kardeşinin yoluna verivermiş; ama kim kalkıp da kendini tanımadığı insanların ya da birtakım düşüncelerin uğruna öyle veriverir?

On beş günden beri aklıma ne deli deli sözler, düşünceler, hepsini de ancak sana söyleyip sana anlatabileceğim neler neler geliyor! Hepsini de susmak, gönlüme gömmek zorunda kalıyorum. Karşı karşıya gelip anlatmak kadar tatlı değil, ama içimi şu kâğıtlara da dökmem boşulacağım. Gönül hayatı bize ne kadar gerekliymiş! Bu sabah anı defterime yazmaya başladım, umarım sen de başlamışsındır: Böylece sen ancak hayal ettiğin halini bildiğin Paris'te yaşayacağın gibi ben de ancak senin anlattığın kadarını bildiğim o güzel Gemenos Vadisi'nde yaşayacağım.

Şimdi dinle, yavrucuğum: Hayatımın kitabında sayfası pembe bir şeritle gösterilmeye yaraşır bir günün sa-

1. Yunan mitolojisinde Argos Kralı Danaos'un kızları. Aiskhylos'un MÖ 460'larda yazdığı *Danaides* (Danaos'un Kızları) üçlemesinin açılış oyunu olan Hiketides (Yalvarıcılar), evlenmeye karşı olan ve o nedenle kocalarını öldüren Danaos kızlarını anlatır. Ölüler ülkesinde Danos kızları dibi delik bir fıçıyı sonsuzluğa dek doldurma cezasına çarptırılır. (Y.N.)

bahında annemin can yoldaşlarından biriyle büyükan-
nemden kalma son uşak olan Philippe, Paris'ten geldiler;
beni götürmek üzere gönderilmişler. Halam beni odasına
çağırtıp da bu haberi bildirince o kadar sevindim ki dilim
tutuldu; o an yüzüne alık alık bakmışım. Halam, hani
o gırtlaktan çıkan sesiyle, “Kızım,” dedi, “görüyorum ki
benden ayrıldığına hiç üzülmiyorsun; ama son ayrılışı-
mız değildir bu, yine görüşeceğimizden eminim. Senin
yüzünde, Tanrı'nın sevdiği kullarına nasip ettiği nuru gö-
rüyorum. Sende, insanı Cennet'e de, Cehennem'e de gö-
türebilecek gurur var, ama ruhundaki soyluluk, düşmeni
önleyecektir! Ben seni, senden daha iyi bilirim; sendeki
tutku, herhangi bir kadındaki tutkuya benzeyemez!” Bu-
nu söyledikten sonra beni göğsüne doğru çekip alnımdan
öptü; onu kemiren, gözlerinin o mavi tatlılığını karartan,
gözkapaklarını yumuşatıp altın sarısı elmacıklarını kırış-
tıran, o güzel yüzünü sarartan ateş de sanki bir öpüşle al-
nıma işlenmişti. Tüylerim diken diken oldu. Karşılık ver-
meden ellerini öptüm. “Halacığım,” dedim, “sizin tapılası
iyilikleriniz bile bana bu manastırda beden için şifa, gönül
için deva bulduramadı; demek ki buraya tekrar dönmem
için çok gözyaşı dökmem gerek; siz de bunu dilemezsi-
niz. Beni buraya ancak XIV. Louis'nin vefasızlığı dön-
dürebilir, ama öyle biri elime geçerse bizi birbirimizden
ancak ölüm ayırır! Ben Montespanlar'dan korkmam,”
dedim. Halam gülümseyerek, “Haydi deli kız! Bu boş
düşünceleri burada bırakayım deme, onları da al götür,
ama belki sen bir La Vallière'den çok bir Montespan'sın,”
dedi. Boynuna sarıldım. Zavallı kadın beni arabaya kadar
götürmekten kendini alamadı; gözlerini bir bana, bir de
arabanın üzerinde ailemizin armasına dikiyordu.

Gece Beaugency'ye vardığım zaman, o garip veda-
laşmanın etkisiyle olacak, ruhum hâlâ bir uyuşukluk için-
deydi. İçim titreyerek atıldığı bu dünyada acaba ne bula-

çağım?.. Herhalde ilk gün beni karşılayacak bir kimse bile bulamadım, gönlümün hazırlıkları boşunaymış. Annem, Boulogne Ormanı'na gezmeye gitmiş, babam meclisten daha dönmemişti; kardeşim Dük de Rhétoré ise ancak akşam yemeğine yakın, o da giyinmek için eve bir uğramış. Matmazel Griffith¹ ile Philippe beni daireme götürdüler.

Bu dairede eskiden büyükannem Prensese de Vauré-
mont otururdu. Canım nineciğim! Bana oldukça yüklü
bir para bırakmış, ama bana o paranın sözünü bile eden
olmadı. Anılarımda sanki kutsal bir yere dönmüş olan o
odaya girdiğim zaman duyduğum hüzne sen de katılır-
sın. Her şey onun bıraktığı gibi duruyordu! Ben, onun
öldüğü karyolada yatacaktım. Onun şezlongunun bir
ucuna oturup yalnız olmadığımın farkına varmaksızın
ağladım, onu daha iyi dinleyebilmek için şezlongunun
önüne diz çöktüğüm günleri düşündüm. Orada onun
koyu sarı tenteneler içinde can çekişme acılarıyla olduğu
kadar, yaşlılığı gereğiyle de zayıflamış yüzünü görmüş-
tüm. Odada hâlâ onun zamanındaki sıcaklığı duyar gi-
biydim. "Nasıl olur da Matmazel Armande-Louise-Marie
de Chaulieu bir köylü kızı gibi ninesinin karyolasında
yatmak zorunda kalıyor, hem de hemen hemen onun öl-
düğü gün?" diyordum. Prensese, 1817'de ölmüştü, ama
bana daha dün öldü gibi geliyordu. Bu odada bulunma-
ması gereken bazı şeyler gördüm; bunlar, devlet işleriyle
uğraşanların, kendi evlerinin işlerinde ne kadar tasasız
olduklarını, büyükannemi de, on sekizinci yüzyılın en
büyük kadınlarından biri sayılacak olan o soylu kadını,
ölür ölmez kimsenin düşünmediğini gösteriyordu. Phi-
lippe, döktüğüm gözyaşlarının sebebini anlar gibi oldu.
Prensese'nin vasiyetnamesinde bu eşyaları bana bırakmış

1. Aslında *Griffith* adı, bir de "cırnak, hayvan tırnağı" anlamına gelen Fransızca *griffe* sözcüğü ile, Türkçeye çevrilemeyecek bir söz oyunu var.

olduğunu söyledi. Zaten babam konağın büyük dairelerini, devrimden sonra bulduğu halde bırakmıştı. Ayağa kalktım, Philippe küçük salonun kapısını açtı, kabul dairelerine girdik; oranın da eski, harap hali değişmemişti. Kapı üstlerine vaktiyle asılan değerli tabloların yerleri boş duruyordu, mermerler kırılmış, aynalar kaldırılmıştı. Eskiden bu ıssız, geniş, yüksek salonlarda gezmeye korktuğum için Prenses'in yanına küçük merdivenden giderdim; büyük merdivenin kemeri altından geçen o küçük merdiven, tuvalet odasının gizli kapısına götürür.

Bir salonu, bir yatak odası, bir de, sana kaç kere anlattığım yaldızlı, kırmızılı güzel bir giyinme odası bulunan bu daire, konağın Invalides tarafındaki bölmesindedir. Konakla cadde arasında, sarmaşıklarla örülmüş bir duvar, bir de yukarı dalları caddenin kenarındaki ağaçlarınkine karışmış karaağaçlarla süslü yol vardır. Invalides'in yaldızlı mavili kubbesi, kurşuni duvarları gözükmese, insan kendini bir ormanda sanır. Bu vaktiyle Chaulieu düşeslerinin kabul dairesi olduğunu gösteriyor; düklerinki de herhalde karşı yandaydı. İkisinin arasında konağın iki büyük kısmıyla bir de cephe bölmesi vardır; az önce Philippe'in gösterdiği, ta çocukluğumdan beri bildiğim halleriyle kalmış, eski görkemli görünüşlerinin yerinde artık yellere esen o loş, her yanı çınlayan büyük salonlar, işte o cephe bölmesindedir. Philippe, benim yüzümdeki şaşkınlığı görünce hemen gizli şeyler söyleyecekmiş gibi bir tavır takındı. Renée'ciğim, bu diplomat evinde herkesin sanki birçok şeyler bilir de gizlermiş gibi bir halleri var. Philippe'in anlattığına göre yakında *émigré*'lere¹ harap olmuş mallarının bedelinin verilmesi için bir yasa çıkarılmış; babam da konağı, o parayı aldıktan sonra onar-

1. İhtilal zamanında ülkeyi bırakıp yabancı ülkelere sığınmış olan Fransız soyluları. (Ç.N.)

tacakmış. Kralın mimarı, bizim konağın masrafını üç yüz bin frank tahmin etmiş. Bunu duyar duymaz kendimi salonumun kanepesine attım. Babam beni o parayla evlendireceğine manastırda bırakmak istiyor; niçin? O kapının eşliğinde işte böyle bir düşünce ile karşılaştım. Ah! Renée'ciğim, başımı hayalimde senin göğsüne dayadım da büyükannemin bu iki odayı canlandırdığı günleri düşündüm! Beni biri sevmiş, biri de sevmekte olan iki kişinin biri şimdi yalnız gönlümde yaşıyor; biri de sen, ta Maucombe'da, yani benden iki yüz fersah uzaktasın. Benim o taze bakışlı zavallı ihtiyar nineciğim, benim sesimle uyanmak isterdi. Birbirimizle ne iyi anlaşmıştık!

Geçmiş günleri hatırlamak biraz önce duyduğum rahatsızlığı, sıkıntıyı birdenbire değiştirdi. Az önce bir ölüye saygısızlık, onu unutmamanın eseri diye karşıladığım yerlerde şimdi sanki bir kutsallık görmeye başladım. Odada hâlâ kaybolmayan belli belirsiz lavanta kokusunu koklamak, beyaz çiçekli sarı Şam ipeklisinden cibinliğin altında uyumak bana pek tatlı göründü; nineciğimin baktığı, solğunun değdiği bu eşyada, herhalde ruhundan da bir şey kalmıştır.

Philippe'e eşyaya eski parlaklığını kazandırıp dairemi de oturabilir bir hale getirmesini söyledim. Her şeyin yerini kendim seçerek daireme nasıl yerleşmek istediğimi anlattım. Ne varsa hepsini birer birer elimden geçirdim, o eski, antika şeylerin nasıl yenileştirilebileceğini gösterdim. Odanın beyaz duvarları zamanla biraz sararmış, narin, çılgın arabesklerin yaldızı da yer yer kırmızı bir renk almıştı; ama bunlar büyükanneme XV. Louis'nin resmiyle birlikte verdiği Savonnerie halısının solmuş renkleriyle pek uyuyuyordu. Saat, Mareşal de Saxe'ın hediyesidir. Ocağı süsleyen porselen eşyayı da Mareşal de Richelieu vermiş. Büyükannemin yirmi beş yaşındayken yapılmış resmi, yumurtamsı bir çerçeve içinde, kralın resminin

karşısında asılıdır. Prensın resmi yok. Onun böyle unutulmuş olması çok hoşuma gidiyor; bu içtenlik, büyükannemin ta kendisi. Bir gün halam çok hastaymış; günahını çıkararak papaz, prensin kapıda beklediğini söyleyip içeri alması için direktmiş. Halam, “Olmaz, o buraya ancak hekimle, hekimin ilaçlarıyla girebilir,” demiş.

Karyola, sayvanlı, pamuklu dosyalarıyla bir kanepeye benziyor. Döşeme yıldızlı; beyaz çiçekli bir Şam kumaşıyla kaplı. Perdeler de o kumaştan; astar hareli beyaz ipekten. İki kapının üzerine, adını bilmediğim bir ressam, bir gün doğuşu ile bir de ay ışığı tablosu yapmış. Ocak aşırı bir merakla işlenmiş. Geçen yüzyıl insanların ocak başında oturmayı sevdikleri belli. Ömürlerinin birçok büyük olayları orada geçermiş. Bakır ocak, olağanüstü bir sanat eseri, çerçeve özenle bezenile yapılmış, körük pek cici bir şey, kürekle maşa zarif bir elden çıkmış. Ocak siprinin halısı Gobelins'den getirilmiş, çerçevesi de pek nefis; ayaklarına, kollarına birtakım yüzler yapılmış, baktıkça insanın içi açılıyor; sanki bir yelpaze gibi işlenmiş... Büyükanneme kim vermiş bunu, bilmiyorum, ama pek severdi. Koltuğunu onun önüne çekip içine gömülür, ayağını sarığına dayar, eteğini biraz dizine doğru kaydırır, sehpanın üzerinde şeker kutusuyla ipek eldivenleri arasında duran enfiye kutusunu alıp alıp bırakırdı.

Büyükannem ne zarif bir kadındı! Ta öleceği güne kadar, sanki resmindeki yaşındaymış gibi sarayın en kibar gençleri gelip çevresini alacakmış gibi özenle giyinirdi. Bu koltuğu görünce büyükannemin, onun içine kendini bırakırken eteklerinin o benzersiz dalgalanmaları aklıma geldi. Eski zaman hanımları ölürken, dönemlerine vergi olan bazı gizleri de birlikte götürüyorlar. Prens başını edalı edalı sallıyor, nükteli bir söz söyler, birine bakarken de kendine özgü haller takınırdı; deyişinde de, sonradan annemin konuşmasında bulamadığın bir incelik, bir do-

ğallık, bir hazırcevaplık; sohbeti, nasıl söyleyeyim, hem kısa hem de uzundu; tatlı tatlı anlatır, bir insanı da üç sözcükle çizip belirtiverirdi. En göze çarpan özelliği de düşüncelerindeki, yargılarındaki özgürlüktü; bunun, benim görüşlerim üzerinde hiç kuşkusuz büyük etkisi oldu. Yedi yaşından on yaşına kadar sanki onun ceplerinde yaşadım; ben onun yanında olmayı ne kadar seversem, o da beni yanına çekmeyi o kadar severdi. Onun beni, benim onu herkesten çok sevişimiz, annemle onun arasında nice kavgaya neden oldu. Bir duyguyu alevlendirmek için en iyi çare, baskının buz gibi rüzgârı değil midir? Merak denilen yılanın kıvraklığı ile kapılar arasında kayarak yanına gidebildiğim zaman, “Sen misin küçük maskara?” derdi. Sevildiğinden hoşnut, ömrünün kışında bir güneş ışınını andıran o dupduru sevgime bayılırdı.

Akşamları onun dairesinde neler olurdu bilmem, ama herhalde çok gelen vardı; sabahleyin ayaklarımın ucuna basarak acaba orası da aydınlandı mı diye dairesine gittiğim zaman salonun eşyasını darmadağın bulurdum. Oyun masaları kurulmuş, yerlere tütün dökülmüş... Bu salon da odadaki eşyasının üslubunda döşetilmiş; kanepler, koltuklar tuhaf bir biçimde; oymalı tahtadan yapılmış, ayaklar geyik ayağı biçiminde. İnce bir zevkle alçıdan işlenmiş çiçek hevenkleri, aynalar arasında yılan gibi dolaşıp bir fisto gibi aşağı dökülüyor. Konsolların üzerinde Çin saksıları vardı. Büyükannem edalı bir esmer olduğundan, dairesinin renklerini de ona göre seçmiş. Bu salonda, çocukken gözlerimi oldukça oyalamış olan bir yazı masası buldum; üzerine oymalı gümüş kaplanmış; Lomellini adında bir Cenevizli vermiş bunu büyükanneme. Masanın dört yanına, dört mevsimin türlü işleri resmedilmiş; her tabloda kabartma yüzlerce insan var.

Hem zekâsı hem de güzelliğiyle XV. Louis sarayı kadınlarının en ünlülerinden birinin haremindedir, anıları-

mı birer birer kurcalayarak iki saat bir başıma oturdum. 1816'da, bir gün içinde beni ondan nasıl ayırıp verdiklerini bilirsin. Annem, "Haydi git de büyükannene veda et!" demişti. Prenses şaşırmadı, üstelik çok da aldırılmaz görünüyordu. Beni her zamanki gibi karşıladı. "Manastıra gidiyormuşsun yavrum! Orada halanı göreceksin, çok iyi bir kadındır. Senin gürültüye gitmemen için ne gerekirse yapacağım; kimseye el açmadan, dilediğince yaşayabileceksin," dedi. Altı ay sonra öldü; vasiyetnamesini eski dostlarının en sadığına, Prens de Talleyrand'a vermiş, o da, Matmazel de Chargeboeuf'ü ziyarete gittiği bir gün bir çaresini bulup bana, "Büyükanneniz sizin rahibe olmanızı kesinlikle istemiyordu," diye haber göndermiş. Er geç Prens'i göreceğimi, onun bana daha başka şeyler söyleyeceğini umuyorum.

İşte böyle, sevgili maralım! Eve geldiğim zaman beni karşılayacak kimse bulamadım, ama sevgili nineciğimin hayali avuttu beni. Hatırlarsın ya, seninle birbimize evimizi de, bütün hayatımızı da en küçük noktalarına varıncaya dek anlatmaya sözleşmiştik; ben hemen sözü mü yerine getirmek için masamın başına oturdum. Sevdiğimiz bir kimsenin nerede, nasıl yaşadığını bilmek ne tatlı şeydir! Sen de bana çevrendeki her şeyi, en küçüğünü de, büyük ağaçlar arasında güneşin nasıl battığını da unutmadan, hepsini anlat.

10 Ekim

Eve öğleden sonra saat üçte varmıştım. Beş buçuğa doğru Rose, annemin geldiğini haber verdi, saygılarımı sunmak için hemen aşağı indim. Annemin dairesi de bizim bölmede, sokaktan girilince ilk katta. Ben onun üzerindeki katta oturuyorum, gizli merdivenimiz bir. Babam karşıki bölmede oturuyor, ama bizim yanda bü-

yük merdiven oldukça yer kapladığından onun dairesi bizimkilerden çok daha geniş. Bourbon hanedanının, yine devletin başına geçmiş olması dolayısıyla babamla anneme, mevkileri gereği birtakım görevler düştü; yine de ilk katta oturup konuk kabul edebiliyorlar, babalarımızdan kalma evler o kadar büyük.

Annemi salonda buldum, orada da hiçbir şey değişmemiş. Annem giyimliydi. Ben merdivenden adım adım inerken bana pek annelik etmemiş, sekiz yıl içinde de bildiğim iki mektuptan başka bir şey yazmak ihtiyacını duymamış olan o kadın, acaba bana nasıl davranacak diye düşünüyordum. Kendisini gerçekten sevmeme imkân mı var? Yapma bir sevgi gösterisini de onuruma yediremedim; bunun için budalaca bir rahibe hali takınmışım, içimden de nasıl sıkılıyordum, bilemezsin. Çabuk geçti o sıkıntı. Annemin davranışı son derece sevimli oldu; bana yapma bir şefkat göstermediyse de, öyle soğukça bir yüz de takınmadı; bana bir el kızı diye bakmadıysa da sevgili yavrusu diye de bağına basmadı. Beni, sanki bir gün önce ayrılmışız gibi karşıladı, en yakın, en samimi bir dost gibi davrandı bana; benimle, yetişkin bir kadınla konuşur gibi konuşup alнімdan öptü.

“Yavrucuğum,” dedi, “manastırda ölmektense burada yaşamamız elbette yeğdir. Babanızın da, benim de isteğimiz böyle değildi, ama ne yapalım, artık babaya, anneye körü körüne uyulan zamanlarda değiliz. Mösyö de Chaulieu de ben de sizin hayatınızı hoşça geçirmeniz, çevreyi görmemiz için hiçbir şeyden çekinmemeye karar verdik. Sizin yaşınızda olsam ben de sizin gibi düşünürdüm; bunun için size hiç sitem etmeyeceğim; sizden ne beklediğimizi anlayamazdınız. Size öyle gülünç bir sertlik, bir titizlik gösterecek değilim. Sevgimden kuşkuya düşünüzse yanıldığınızı yakında anlayacaksınız. Gerçi sizi tümünden özgür bırakmak istiyorum, ama ilk zaman-

lar benim sözümü, size ancak abla gibi davranacak olan annenizin sözlerini dinleseniz daha iyi edersiniz.”

Düşes, tatlı bir sesle konuşuyordu, arkama aldığım okullu kız pelerini düzeltti. Doğrusu beni bağlayıverdi kendisine. Otuz sekizine gelmiş olduğu halde, bir melek kadar güzel; laciverde çalan kara gözleri, hançer gibi kirpikleri var; alını kırışksız, teni öyle beyaz, öyle pembe ki, düzgün¹ sürüyor sanırsın. Omuzları, göğsü göz kamaştırıyor; senin gibi fidan boylu; süt beyaz elleri olağanüstü güzel; tırnakları o kadar parlak ki, güneş değince parıl parıl fildişinden bir ziynet kusursuzluğunda. Ayağı da elinden aşağı kalmıyor. Matmazel de Vandenesse'inki gibi İspanyol kadınlarının ayağına benziyor. Kırk yaşındayken böyle olan, altmışında da güzel kalır.

Güzelim, ben de söz dinleyen bir çocuk gibi karşılık verdim. Benim davranışım da onunkinden aşağı kalmadı, üstelik daha da iyi oldu. Güzelliği beni hayran etmişti; beni aramamış olmasını bile hoş gördüm; öyle bir kadının, kendisini bir kraliçe sayarak hareket etmiş olmasına hak verdim. Seninle konuşuyordum gibi bunu kendisine de açık açık söyledim. Kızının ağzından böyle sevgi dolu sözler duyacağını belki de hiç ummamıştır!

Hayranlığımın gönülden geldiğini gösteren sözlerim onun da ta gönlüne varmış olacak ki, tavırları değişti, bir kat daha sevimlileşti; bana “siz” demeyi bıraktı, “Sen iyi bir kızsın,” dedi, “dilerim hep böyle dost oluruz.”

Bu sözünde pek şirin bir içtenlik buldum, ama bu düşüncemi kendisine belli etmek istemedim; çünkü onun, kızından çok daha zeki, daha zarif olduğu kanısına ilişmemek gerektiğini anlamıştım. Bunun için kendimi budalaca gösterdim; bana bayıldı. Birkaç kez ellerine sa-

1. Pudra. (Y.N.)

rılıp bu davranışıyla beni çok mutlu ettiğini, artık bir gönül ferahlığı duyduğumu söyledim; az önce geçirdiğim heyecanı bile anlattım kendisine. Gülümsedi, beni tutup çekti, şefkat dolu bir eda ile alnımdan öptü.

“Yavrucuğum,” dedi, “bu akşam yemekte konuklar var. Terzi gelip size yaraşacak giysiler dikene kadar konukların yanına çıkmamanız doğru olur. Babanızla, kardeşinizle konuştuktan sonra yukarı çıkarsınız.”

Buna sevinerek, “Peki,” dedim. Annemin arkasındaki tuvalet pek hoşuma gitmişti. Hani seninle kibarlar âlemini hayal eder dururduk, o âlem bana ilk kez işte o tuvaletle gözüktü. Ama içimde kıskançlığa benzer hiçbir şey yoktu.

Babam gelince annem, “Mösyö,” dedi, “bakın, kızınız.”

Babam bana karşı hemen en şefkatli tavırlarını aldı; babalık gösterisini o kadar iyi yapıyordu ki kalbinde de babalık duyguları olduğunu sandım. Ellerimi avuçlarına alıp babadan çok, kadın ruhu okşamasını bilen bir adam haliyle öperek, “Hele gelebildiniz, hain kız!” dedi.

Sonra beni kendine doğru çekip belime sarıldı, iki yanağımdan, alnımdan öptü.

“Rahibe olmak isteğinizin değişmesinden duyduğumuz üzücü, kibarlar çevresindeki başarılarınızdan duyacağımız gururla giderebilirsiniz,” dedi.

Annem dönüp, “Ne kadar da güzel!” dedi. “Doğrusu bir gün övüneceksiniz kızınızla.”

O sırada içeriye giren yakışıklı bir delikanlıyı göstererek, “Kardeşiniz Rhétoré,” dedi.

Sonra ona döndü, “Alphonse, işte kilise elbisesini kendisine yakıştıramayan rahibe kız kardeşiniz,” dedi.

Kardeşim, öyle pek acele etmeden yanıma geldi, elimi sıktı. Dük, ona, “Kardeşinize sarılısanıza!” dedi.

Rhétoré, yanaklarımı öptü. “Sizi gördüğüme çok sevindim,” dedi. “Ben babama karşı hep sizin yanınızı tutmuştum.”

Balzac'ın mektup-roman tarzında kaleme aldığı yapıt, dostlukları okul yıllarına dayanan iki yakın arkadaş Louise ve Renée'nin farklı şehirlerdeki ailelerinin yanına dönmelerinin ardından birbirlerine yazdıkları mektuplardan oluşur. Roman, biri sağduyusuyla hareket eden, anaç bir mizaca sahip, diğeri aşka tutkun, gözü yükseklerde iki farklı kadının hayat hikâyesine odaklanır.

Balzac'ın bu kadınların ruhlarının en derinine kadar sızıp adeta iki ayrı kimliğe bürünerek kaleme aldığı roman, Medeni Kanun'un çıkmasıyla birlikte mülkiyet ilişkilerindeki değişimin insan ilişkilerine yansımaları ele alışının yanı sıra, evliliğe toplumsal bir olgu olarak yaklaşımıyla da diğer örneklerinden ayrışır.

#dünyaklasikleri #fransızklasikleri #ikikadın #ikiarkadaş #hayatınayrıdıkları
#mektup

Kapak resmi: Lawrence Alma-Tadema

 CAN

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

roman

ISBN 978-975-07-3600-1

9 789750 736001